

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ RĂZBOIUL CRIMEII, PACEA DE LA PARIS ȘI CONSECINȚELE PENTRU SPAȚIUL ROMÂNESC Chișinău, 27 mai 2021

Acum 165 de ani, la 18/30 martie 1856, Franța, Marea Britanie, Austria, Imperiul Otoman, Prusia, Sardinia, Imperiul Rus semnau Tratatul de la Paris. Acest act internațional pune capăt războiului Crimeii, luptele purtându-se între coaliția franco-britanică care susținea integritatea Imperiului Otoman, alături de trupe sarde, împotriva Imperiului Rus. Austria adoptase o poziție de neutralitate, fiind una dintre puterile negociatoare în timpul desfășurării operațiunilor militare, ulterior revenindu-i „sarcina onorabilă” să prezinte condițiile de pace cabinetului de la Petersburg, la finele anului 1855. În timpul Congresului de la Paris din februarie-martie 1856, chestiunea Principatelor Române ocupă un loc important în cadrul negocierilor de pace. Cu această ocazie, Franța este elogiată înalt în istoriografia românească, fiind puterea care a propus și a susținut acest lucru. În acest context, ilustrul istoric român Leonid Boicu considera că implicarea Franței în unirea Principatelor este incontestabilă, având „cea mai mare însemnătate pentru dezlegarea pe căi diplomatice, potrivit Tratatului de la Paris, a chestiunii românești”. N. Iorga, la rândul său, vedea în unirea Principatelor Române „opera personală” a împăratului Napoleon al III-lea. Semnarea Tratatului de la Paris din 18/30 martie 1856 a avut un impact major asupra Principatelor Române. Una din prevederile acestuia era cea referitoare la desființarea protectoratului rusesc în Principatele Române și înlocuirea acestuia cu garanția colectivă a Marilor Puteri. De asemenea, Imperiul Rus era nevoit să întoarcă o parte a teritoriului anexat la 1812, anume sudul Basarabiei, care revenea Principatului Moldovei. Acest act a însemnat îndepărtarea Imperiului Rus de la gurile Dunării. Un alt articol important al Tratatului prevedea înființarea și convocarea Adunărilor Ad-hoc, care trebuiau să exprime doleanțele populației cu privire la organizarea Principatelor. Peste trei ani are loc unirea Principatelor Române sub conducerea fostului pârcălab de Galați, Alexandru Ioan Cuza. Tratatul de la Paris a generat consecințe atât pe termen scurt, cât și lung.

În contextul împlinirii a 165 de ani de la semnarea Tratatului de la Paris, a importanței acestei tematici pentru destinul Principatelor Române, a Basarabiei și a Europei în ansamblu, Institutul de Istorie a fost inițiatorul conferinței științifice internaționale cu genericul: *Războiul Crimeii, Pacea de la Paris și*

consecințele sale pentru spațiul românesc, având în calitate de parteneri și organizatori Academia de Științe a Moldovei și Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. De asemenea, menționăm implicarea partenerilor tradiționali ai Institutului de Istorie: Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Universitatea din Oradea și Institutul de Istorie „A.D.Xenopol”-Filiala Iași a Academiei Române.

La începutul conferinței științifice internaționale au luat cuvânt directorul-adjunct al Institutului de Istorie (MEC) Nicolae Enciu, membrul corespondent al AȘM Victor Moraru, profesorii universitari Cătălin Turliuc și Sorin Șipoș. S-a punctat importanța acestui eveniment în istoria Basarabiei în primul rând, a evoluției „chestiunii orientale” la mijlocul secolului al XIX-lea și a consecințelor Tratatului de la Paris pentru întreg spațiul românesc. A fost salutată inițiativa desfășurării acestei conferințe, prin implicarea cercetătorilor din Republica Moldova, România și Ucraina.

Conferința a urmat cu ședința în plen. Au fost audiate trei comunicări. Conferențiarul univesitar Anatol Leșcu a vorbit despre *Criza militară din Imperiul Rus și Războiul Crimeii*. Au fost reamintite principale cauze ale declanșării războiului denumit generic al Crimeii (1853-1856), cât și principalele bătălii militare dintre coaliția occidentală și Rusia. De asemenea, au fost analizate principalele cauze ale „dezastrului” suferit de Rusia. Profesorul de la Iași Cătălin Turliuc a vorbit despre *Congresul de la Paris 1856 și principiul naționalităților*. Distinsul istoric vede în congresul de la Paris „acel laborator, în retortele căruia principiul naționalităților trebuia să capete contururi concrete”. Istoricul de la Galați, Constantin Ardeleanu, un bun cunoscător al arhivelor britanice și a chestiunii Dunării în context internațional, a susținut comunicarea *Statutul Insulei Șerpilor la finalul Războiului Crimeii*. Acest subiect mai puțin cercetat în istoriografia românească a suscitât interes, datorită prezentării unor informații inedite din arhivele britanice. Este cunoscut că în anul 1856 Insula Șerpilor, care se afla în stăpânirea Imperiului Rus, a trecut în componența Imperiului Otoman, datorită faptului că acesta stăpânea Delta Dunării.

Au urmat lucrările pe secțiuni. Datorită tematicii variate, numeroaselor probleme discutate, organizatorii conferinței au decis organizarea a trei secțiuni: Războiul Crimeii și impactul asupra spațiului românesc, Tratatul de la Paris și consecințele imediate, Evoluții social-economice și culturale în Basarabia după Tratatul de la Paris. Prima secțiune a urmărit impactul războiului Crimeii asupra Basarabiei, dar a fost abordată și problematica referitoare la Țările Române în descrierile călătorilor străini în perioada 1853-1856, dar și eforturile lui Gheorghe Magheru a participa în conflictul militar al Imperiului Otoman cu Imperiul Rus. Viorel Bolduma a analizat cauzele emigrației tătarilor din Basarabia în Crimeea după războiul ruso-turc. Cercetătorul a constatat numărul mare de cereri ale țăranilor din județele Hotin, Iași, Bender, Chișinău, Akkerman de a emigra în Crimeea, Caucaz și în nordul Mării Negre. Cerce-

tătorul științific din cadrul Institutului de Istorie (MECC) Andrei Emilciuc a prezentat *Impactul războiului Crimeii asupra comerțului prin vămile Basarabiei*, cel mai afectat sector fiind cel al importului de sare. Cristina Gherasim a prezentat comunicarea: *Războiului Crimeii (1853-1856) reflectat în presa din Basarabia*, sursa de documentare reprezentând-o ziarul – *Bessarabskie Oblastnâe Vedomosti*, care publica informații de pe teatrul de război, dar și implicarea populației basarabene în ajutorarea militarilor ruși. O altă comunicare dedicată impactului războiului asupra populației basarabene este cea a profesorului Valentin Tomuleț – *Povara războiului Crimeii (1853-1856)*. În baza surselor documentare identificate la Agenția Națională a Arhivelor de la Chișinău, reputatul istoric a identificat prestațiile și dările la care era supusă populația basarabească în timpul desfășurării războiului din Crimeea. Pe aceleași coordonate se află și comunicarea cercetătorului Ivan Duminică de la Institutul Patrimoniul Cultural dedicată bulgarilor din Basarabia în timpul războiului Crimeii. Altă comunicare se referă la inițiativa lui Gheorghe Magheru de a constitui un contingent de voluntari care să lupte împotriva Imperiului Rus, susținută de cercetătorul Nicolae Mihai de la Craiova. O relatare la fel de interesantă aparține istoricului de la Oradea, Sorin Șipoș, care a abordat subiectul privind *Imagina Tărilor Române în relatările călătorilor străini în perioada războiului Crimeii (1853-1856)*.

Secțiunea a II-a a fost dedicată Tratatului de la Paris și consecințelor imediate. Radu Romînașu de la Oradea a abordat tematica problemei românești drept problemă internațională și evoluția acesteia în intervalul 1848-1856. Istoricul de la Kiev, Alexandru Ponomarev a susținut comunicarea referitoare la consecințele geopolitice pentru Imperiul Rus, ca urmare a pierderii războiului Crimeii și politicii externe viitoare. Ion Ghelețchi de la Universitatea B. P. Hașdeu de la Cahul a adus în discuție chestiunea implementării Tratatului de la Paris în județul Cahul. A fost abordată și atitudinea Sardiniei față de chestiunea Basarabiei (1856-1857) în baza surselor occidentale de cercetătorul Eugen-Tudor Scîlfos. Nu în ultimul rând, în cadrul acestei secțiuni a fost abordată și tematica dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza în corespondența diplomatică rusească de către doctoranda Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Cristina Țurcan. Cu această ocazie, au fost aduse la cunoștința publicului noi documente din arhiva de politică externă de la Moscova.

A treia secțiune a conferinței științifice a fost dedicată evoluțiilor social-economice și culturale în Basarabia după Tratatul de la Paris. Un interes aparte au constituit prezentările dedicate unor minorități etnice, care urmau să se integreze în statul românesc. Istoricul Ion Gumenai a abordat cazul particular al minorității lipovenești din sudul Basarabiei (1856-1878), populația majoritară aflându-se în județul Ismail, care revenea Principatului Moldovei. Istoricul Constantin Ungureanu a prezentat date concrete privitoare la numărul emigranților bulgari din sudul Basarabiei, care s-au retras în provincia Taurida. Conferențiarul Gheorghe Negru a vorbit despre proiectul editării unei reviste

în limbile rusă și română la Chișinău, fiind scoasă în evidență atitudinea cercurilor conducătoare de la Petersburg față de o asemenea inițiativă. De asemenea, în cadrul acestei secțiuni au fost abordate și chestiuni de ordin religios, comunicarea: *Viața religioasă în Țările Române în timpul războiului Crimeii (1853-1856)* aparținând conferențiarului Claudiu Cotan de la Universitatea „Ovidius” din Constanța. Cercetătoarea Diana Ețco a abordat Impactul Tratatului de la Paris asupra Școlii Teologice din Basarabia.

Conferința științifică internațională dedicată Războiului Crimeii, Păcii de la Paris și consecințelor pentru spațiul românesc a suscitât un real interes pentru cercetătorii din Republica Moldova, România și Ucraina.

Eugen-Tudor Sclifos*

* **Eugen-Tudor Sclifos**, doctor în istorie, șef secție, Institutul de Istorie.